

Şah İsmayılın 15 minə yaxın Qızılbaş qoşunu Həmədan yaxınlığındakı Almabulağı adlanan yerdə qərar tutdu. Daha irəli getmək məsləhət deyildi. Çünki qarşı tərəfdən də düşmən qüvvələri demək olar ki, elə həmin ərazinin iki-üç fərsəxliyində dayanmışdı. Sultan Muradın az qala beş dəfədən də çox qoşunu Qızılbaşlarla döyüşü səbirsizliklə gözləyirdi.

Döyüşdən qabaq Şah İsmayıl öz əmirləri ilə müşavirə keçirdi. Əlbəttə, Sultan Muradla qarşılaşmaq üçün hazırlıq işləri başlayandan bəri belə müşavirələr çox olmuşdu. Amma indiki müşavirə əvvəlkilərdən xeyli fərqlənirdi. Əvvəla, indi düşmənin sayı haqqında Qızılbaşların kəşfiyyatı xeyli səhih məlumat gətirmişdi. Düşmən qüvvələrinin həddindən artıq çox olması xəbəri Qızılbaş qoşunu arasında geniş yayılmasa da, bəzi dəstələrin başçıları bu xəbəri eşitmiş və bir qədər təşvişə düşmüşdü. Başqa bir çətinlik də qarşıya çıxmışdı; su yox idi. Almabulağı adlanan ərazidəki bulaqların suyu elə bil ki, qeybə çəkilmişdi.

...1503-cü ilin yayı çox isti gəlmişdi. Xüsusilə, iyun ayı elə istilər başladı ki, sısqə bulaqlar qurudu, gur bulaqlar sısqə oldu. Elə bu səbəbdən də əmirlərdən bəziləri bu cür isti yay günündə qoşunun hərəkətə keçməsinə yaxşı hal hesab etmirdilər. Xüsusilə, ona görə ki, Almabulağı çölündə döyüş atlarının, yük heyvanlarının, eləcə də qoşunun heç bir həftə də susuz davam gətirməyəcəyini artıq hər kəs bilirdi. Bu da məsələnin daha ciddi tərəfi idi.

Hökmdar isə məsələnin su ilə bağlı olan tərəfindən o qədər hali olmasa da, hərbi yürüşün uğurlu nəticəsinə manne ola biləcək daha ciddi təhlükələr haqda düşünürdü. Axı Sultan II Bəyazidin sarayından xoşagəlməz xəbərlər axını gəlməkdə idi.

Həqiqətən Sultan II Bəyazid Şah İsmayılın Sultan Murad üzərinə yürüşə başladığı haqqındakı xəbəri çox əsəblə qarşılarmışdı. Hətta onu da bilmişdi ki, Şah İsmayılın göndərdiyi kiçik bir dəstə Sultan Murada kömək üçün gedən Osmanlı topçılarının alayına hücum eləmiş və xeyli tələfat vermişdi.

Hüseyinbala MİRƏLƏMOV

vəhdətin əbədi olması üçün dualarını artırmalıdır. Ədalətli və güclü dövlətinizin müttəfiqliyinin və sevgisinin möhkəmliyi açıq-aşkar kamillik dərəcəsinə çatdığı üçün ədalətpərəst ordunuzun gəlişindən həmin bölgənin sakinləri narahat olmamışlar. Padşaha ehtiramımı qorumuş və hər mövzuda tərəfimizi saxlamışlar. Öz alicənablıqları sayəsində bu mövzuda az da olsa gecikmə və ləngimə olmamışdır. Əziz və əzəmətli Allahın istəyi ilə qarşı tərəfdən də həmin razı üslubdan istifadə olunar və əks bir hal ortaya çıxmaz. Bu böyük nemətin faydaları hər iki tərəfdə yaşayanlara məlum olmuş, onun şükr və fəziləti əməl dəftərlərinə dərc edilmişdir ki, bunun da müqabilində böyük savab veriləcəkdir.

Allah xatirinə səltənətinin qalan günləri məhəbbətlə keçsin!»

Sultan II Bəyazidin məktubu Şah İsmayıla Almabulağı çölündə çatdırıldı. Şah sultanın məktubunu bir neçə dəfə oxudu. Özünəməxsus bir fəhmlə anladı ki, baxmayaraq Sultan II Bəyazid onun Sultan Muradla savaşa məğlubiyyətini istəyir, ancaq o, özü qətiyyənlə Şah İsmayıl üzərinə hücumla keçmək niyyətində deyil. O, bunu sultanın məktubunun ruhundan anlayırdı. Bir anlığa sanki Sultanla üz-üzə dayanmışdı:

«-Sultan, mən inanıram ki, sən bizim üzərimizə hücumla keçmək istəmirsən»

«-Şah, sən bunu nədən bilirsən?»

ÇALDIRANA GEDƏN YOL

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Əvvəlcə Sultan çox qəzəblənmiş və orduya Şah İsmayıl üzərinə hücum üçün əmr vermək qərarını tutdu. Amma az keçməmiş yaxın adamlarının məsləhətilə bu fikrindən daşındı. Çünki Sultana izah olundu; onsuz da Qızılbaşların çox az qüvvələri var. Onlar bu qüvvə ilə Sultan Muradın qarşısında dayana bilməyəcəklər. Məsləhətlərdən sonra Sultan II Bəyazid yürüşü təxirə salmalı oldu, hətta Şah İsmayıl-la mehriban qonşuluq münasibətini saxtılıqla olsa belə, qoruyub saxlamağı daha üstün bildi. Şahın məktubunu da çox diqqətlə oxumuşdu. Görmüşdü ki, şah məktubunda hər vəchlə Sultan II Bəyazidi hörmətli tutur, qətiyyənlə hər hansı bir incikliyə yer qoymur. Sultan II Bəyazidin bir təskinliyi vardı; o, ümidini Sultan Muradın sayca çox üstün olan qüvvələrinə bağlamışdı. Elə bu səbəbdən də hər cür münaqişəyə yol açə biləcək hərəkətin qarşısını almaq üçün Şah İsmayıla təcili cavab göndərməyi vacib bildi. Sultan II Bəyazid Şah İsmayıla cavabında yazırdı: «Böyük padşah, əcəm məmləkətlərinin əzəmətli hökmdarı, Türk və Deyləm diyarının əmiri, dövrümüzün Cəmsidi, zamanənin Keyxosrovu, əzəmətli Allahın yardım etdiyi Şah İsmayılın - Allah dövlətinin əsaslarını möhkəmləndirsin, ömrünü uzatsın, ona uğurlar və qələbələr bəxş etsin - bəlağətli məktubu gözəl ovqat və zamanda əlimizə gəlib çatdı. (Bu məktubda) mübarək ordunuzun qorunan padşahlığımıza (Qeysəriyyə) daxil olması, həmin ərazi və sərhədlərin əmirlərinin sizinlə dostcasına davranması haqqında məlumat verildi. Tərəflər arasındakı birlik və səmimiyyətin bir an belə itirilməməsi, səmimiyyət, ədalət və razılığın həmişə bərqərar olmasına cəhd göstərilməsi əmr edildi. Çünki Allahın bizə əmanəti olan xalq təhlükəsizlikdə və əmin-amanlıqda yaşamaq, bu

romandan səhifələr

«-Sultan, heç bir hökmdar istəməz ki, Allahın ona əmanəti olan xalqını qırğına versin».

«-Doğrudur, şah, mən bunu istəmirəm. Ona görə də istəyirəm ki, aramızda sülh olsun».

«-Əgər elədirsə, onda nə üçün Sultan bizim məğlubiyyətimizi istəyir?»

«-Şah, məğlubiyyəti, ya qələbəni bəxş edən Allahdır. Mənim istəyimlə heç nə həll olunmur».

«-Yox, Sultan, sənin fikrinlə razı deyiləm».

«Şah, bir az əvvəl özün dedin ki, bizim sənə qarşı hücum niyyətimiz yoxdur».

«- Bəli, dedim. Yenə də deyirəm ki, hücum niyyətimiz yoxdur. Amma məğlubiyyətimizi istəyirsən. Buna ciddi-cəhdlə çalışırsan».

«-Mən ki, sənə qarşı heç bir hərəkətə keçməmişəm. Şah əgər mən hərəkətə keçmirəmsə, demək, sən məğlubiyyətimizi də istəmirəm».

«-Yox, Sultan, mən razı deyiləm. Sən hesab edirsən ki, mən cavanam, sənə həyatın çox üzünü görmüşəm. Bu həyat təcrübədən istifadə etməklə düşünürsən ki, bizi aldada bilərsən».

«-Şükürlər olsun ki, sən Qızılbaş şahını özümə düşmən bilmirəm».

«-Bəs onda Sultan Murada göndərdiyin odlu silahı və yardımı necə izah edə bilərsən?»

«-Düşünürəm ki, şah yaxşı bilir. Biz dədə-babadan Ağqoyunlularla dost olmuşuq. Babamız Ağqoyunluların böyük anasına ana deyib. İndi Ağqoyunluların varisinə kömək əli uzatmasaq Allahın yanında günahkar olarıq». - Sultanın bu sözləri deyəsən? şahı qəzəbləndirdi. O, əslində, hiyləgərliklə Allahın adını araya çəkmişdi. Guya özünün Allaha

güvənci ilə şahı susdurmaq, özünün haqlı olduğunu bildirmək istəyirdi.

Şah qəflətən yerindən qalxdı. Sultan II Bəyazidin məktubu da əlində idi. Elə bil ki, Sultan onun gözlərinin qabağında dayanmışdı. Məktubu az qala onun gözlərinə təciklədi. Sultan II Bəyazidin xəyalı yenə onun gözlərinin qabağına gəlmişdi. Şah məktubu onun düz bəbəklərinə sarı tutdu. Əgər belədirsə, onda bu məktubdakı sülh niyyətləri, dostluq sözləri hiylə deyil, bəs nədir?

Şah İsmayıl elə gəldi ki, Sultan II Bəyazid istehza ilə gülümsəyir və dodağının altında nəşə deyir. Sanki Sultan II Bəyazid dediklərini şah özü də eşitdi: «Gedin, vuruşun, bir-birinizi al-qana qorq eləyin. Bir ölkənin, bir məmləkətin övladlarısınız. Eyni xanədanı araya-ərsəyə gəlmisiniz. Bir-birinizi yalnız özünüz yenə bilərsiniz. Bizə də elə bu gərəkdir. Elə bilirsən mən Sultan Muradın qüvvətlənməsini çox istəyirəm? Mənim üçün nə fərqi var: hakimiyyətdə Sultan Murad oldu, ya sən oldun... Sultan Murad da qalib gəlsə bizim üçün təhlükə olacaq, sən də qalib gəlsən bizim üçün təhlükəsən. Yaxşı olar ki, bizi araya qatmayasınız».

Əlbəttə, şah öz fəhmi ilə Sultan II Bəyazidin xəyalı ilə danışdı. Öz fəhmindən istifadə ilə Sultan II Bəyazidin nə düşündüyünü özü üçün aydınlaşdırmaq, onun niyyətini anlamaq istəyirdi.

Şah başını əllərinin arasına aldı. Nəşə onun üreynə bir sıxıntı gəlmişdi. Ona elə gəlirdi ki, bu, Almabulağı çölündə bir bəla dolaşır. O bəla hardan və necə gələcəkdi, bunu özü üçün aydın eləmək və öz qoşununu bu bələdan sovuşdurmaq gərəkdir. Belə anlarda şah sanki tənhalığa qapılıb, dərin düşüncələrə dalıb özünün müdrik babalarının ruhlarını köməyə çağırırdı.

Bu vaxt nəşə bir hay-küy eşitdi. Şah öz çadırının qarşısına çıxdı. Xeyli aralıda qoşun əhlindən bir dəstə bir yerə toplaşmış nə barədəsə mübahisəyə girişmişdilər. Şah hələ bir qərara gələ bilməmişdi ki, özü yaxına getsin, ya kimdənsə soruşsun. Amma gördü ki, əmirlər arasında hər kəsdən artıq hörmət bəslədiyi Abdal bəy Dədə onun çadırına yaxınlaşır.

Əslində, vəziyyət belə idi; qoşun əhli susuzluq çəkirdi. Və bir kimsə də şahı çatdırmırdı ki, qoşun əhli susuzluq çəkir. Əgər bir çarə olmasa, Qızılbaşlar düşməne qarşı vuruşa bilməyəcək. Xəbəri şahı çatdırmanın başqa tərəfləri də vardı. Çünki belə bir xəbər dolaşırdı; şeyilər buraxılır və bu şeyilərlə Qızılbaşlar arasına təşviş salınırdı. Xəbəri şahı çatdırmanın özü günahkar ola bilərdi. Ona görə də kimsə cəsarət eləmərdi. Amma Abdal bəy Dədə vaxtilə Şeyx Heydərlə olan dostluq münasibətinə güvənərək şahın yanına özünün gedəcəyini bildirmiş və irəli çıxmışdı.

O, şahın yanına yaxınlaşıb əlini sinəsinə qoydu, təzim etdi və sonra dilləndi:

- Mürşidimizə başımız qurban olsun, sözün var, şahım.

- Nə sözün var, buyur, Dədə.

- Qoşun susuzluq çəkir. Biz bilirdik əvvəllər bu yerlərdə bulaqlar olub, çaylar axıb. İndi həmin bulaqlar və çaylar tamam quruyub, su çəkilib. Qoşun isə susuz vuruşa bilməyəcək. Biz gərəkdir tezliklə döyüş meydanını tərk edək.

- Onda Sultan Murad bizi təqib edər, Qızılbaşlar arasına qarışıqlıq düşər, çox tələfat verərik.

Şah Dədənin gözlərinə baxdı. Sanki onun gözlərində bir ələcsizlik gördü.

- Bəs onda şahımız nə məsləhət görür? - Abdal bəy Dədə ələcsiz-ələcsiz soruşdu.

- Sultan Muradla döyüşü Allah bizim alnımıza yazıb. Əgər bunu Allah bizim qədrimizə yazıbsa, demək, bir çıxış yolu da olmalıdır. Sən get, mən bir azdan sənə xəbər verərəm.

Abdal bəy Dədə dönüb getmək istədi. Şah təzədən başını əllərinin içində almışdı. Dərin fikrə qorq olsa da, əli ilə Abdal bəy Dədənin gözləməsini şərə elədi. Və birdən nəşə tapmış kimi üzündə bir sevinc əlaməti ilə ayağa qalxdı.

- Ətrafda quyular qazılsın. Burada su olmalıdır. Vaxtilə üzdən axan sular indi yerin altındadır.

Qızılbaş qoşunu susuzluqdan xilas oldu.

- Mürşidimiz var olsun! - sədələri göyə ucaldı. Qızılbaşlar suyun tapılmasını şahın kəraməti kimi qəbul etmişdilər.

(Davamı var)